

VOETANGELS EN KLEMMEN

AFLEVERING 6: ALGEMENE GELE RUSSULA'S

Melchior van Tweel¹ en Mirjam Veerkamp²

¹Kadeneterkamp 44, 8014 CA Zwolle

²Pelikaanweg 54, 3985 RZ Werkhoven

van Tweel, M. & Veerkamp, M. 2007. Mantraps and Pitfalls – part 6: Common Yellow Russulas. *Coolia* 50(3): 149–152.

From 1994 to 1998 'Mantraps and Pitfalls' was a regular feature in *Coolia*. The authors now revive this column with an article primarily intended for beginners which includes a table of mainly macroscopic features of common yellow Russulas. This can be used in the field to avoid mistakes in determination of the species.

Van 1994 tot 1998 heeft, onder coördinatie van Emma van den Dool, in *Coolia* de rubriek "Voetangels en klemmen" gestaan. In de literatuurlijst zijn de eerdere afleveringen opgenomen. Hierin werd een klein aantal algemene soorten waar veel verwarring over bestond, besproken. Met de huidige bijdrage pakt Melchior de coördinatie van deze rubriek weer op. Hoewel het uitgangspunt van de rubriek gelijk is, zijn er wel enkele kleine aanpassingen. De rubriek is nu vooral bedoeld voor beginnende mycologen. Zo zal de nadruk liggen op veldkenmerken en komt de microscoop alleen in uiterste gevallen uit de kast. Moeilijke termen worden vermeden of duidelijk uitgelegd. De belangrijkste kenmerken zullen in een tabel worden opgenomen, zodat die eventueel in het veld snel gebruikt kan worden. In de tekst wordt de tabel toegelicht en worden tips en trucs gegeven.

In deze aflevering worden een aantal algemene gele *Russula*'s besproken waarbij geregeld determinatiefouten worden gemaakt, vooral bij beginnende mycologen. Mocht je zelf problemen hebben met een bepaalde groep of zelf een aflevering willen verzorgen, neem dan contact op met Melchior (038-4652341 of melchiorvantweel@hetnet.nl).

Russula

Russula's zijn als groep goed herkenbaar. De hoed is meestal opvallend gekleurd en kan zo ongeveer alle kleuren van de regenboog hebben. De plaatjes en de steel zijn vaak witachtig, maar kunnen soms ook andere tinten hebben of verkleuren. Een opvallend kenmerk is dat *Russula*'s bros zijn en snel in brokken breken. Dit kenmerk delen ze met de Melkzwammen, maar die hebben vrijwel nooit van die witte plaatjes en steel, en daarbij komt bij verse Melkzwammen vocht (vaak wit gekleurd) vrij bij het beschadigen van de plaatjes. Alle andere paddenstoelen zijn meer vezelig en niet zo bros. *Russula*'s vormen mycorrhiza met bomen. Hierbij vergroeien de wortels van de boom met de schimmeldraden van de paddenstoelen, waarvan ze beide voordeel hebben. Sommige soorten kunnen heel specifiek met één boomsoort groeien, terwijl andere juist met verschillende boomsoorten kunnen samengroeien. Het is dus belangrijk goed op te letten bij welke boomsoort de paddenstoel groeit. Overigens vormen niet alle boomsoorten mycorrhiza. Voor de gele *Russula*'s zijn vooral Eik, Beuk, Berk, Spar en Den belangrijk. Als er meerdere boomsoorten door elkaar groeien, schrijf dan al die soorten op. *Russula*'s kun je vooral vinden in wegbermen beplant met bomen en langs bospaden.

Geelwitte russula en Beukerussula

Bij gele Russula's worden geregeld determinatiefouten gemaakt. De directe aanleiding voor dit artikel over gele Russula's is de verwarring tussen de Geelwitte russula (*Russula ochroleuca*) en de Beukerussula (*Russula fellea*). Het gemakkelijkste verschil tussen beide is de hoedkleur. Bij de Beukerussula is die heldergeel, terwijl de Geelwitte juist fletsgeel met een groenige tint is. Ook de standplaats van deze twee soorten is verschillend. Omdat de Geelwitte russula een soort is die profiteert van verrijkte omstandigheden en dikke strooisellagen, staat deze soort vaak in de bossen. De Beukerussula is een soort die strengere eisen stelt en daarom vaak langs wegen en paden op strooiselarmere plekken staat.

Gebruik van de tabel

Gelukkig zijn de meest algemene soorten gele Russula's na enige oefening goed in het veld te onderscheiden. In de tabel hiernaast staan de belangrijkste kenmerken genoemd waarop gelet moet worden en op de foto's zijn die soorten geïllustreerd (met dank aan de fotografen!). Let allereerst op de boomsoort waar de Russula bij groeit. De volgende kenmerken zijn de kleuren van de hoed, plaatjes en steel. De kleur van de hoed spreekt voor zichzelf. De kleur van de steel is altijd witachtig. De meeste soorten hebben echter ook een zweem van een andere kleur of veranderen van kleur bij beschadiging en veroudering. Het is die kleur die in de tabel is genoemd. De kleur van de plaatjes is eerst wit, maar na rijping van de sporen kan die kleur veranderen in geel tot zelfs oranjegeel. Het is daarom van belang om de kleur bij volwassen exemplaren te beoordelen. Bij twijfel kan je ook eerst een sporenfiguur maken. Hierbij wordt een afgesneden hoed met de plaatjes naar beneden een paar uur op een vel wit papier gelegd. Om uitdroging te voorkomen moet het geheel worden afgedekt met een doosje en eventueel een vochtig tissue. Als de sporen op het papier met een mesje op een hoop worden geschoven kan een goede indruk ontstaan van de sporenkleur. Die kleur is in de tabel gezet. Ten slotte zijn ook smaak en geur belangrijke kenmerken. Gebruik hiervoor verse paddenstoelen. Oudere paddenstoelen smaken en ruiken allemaal smerig. De geur kan het best aan de onderkant van de hoed worden opgesnoven. Om te voorkomen dat erg scherpe smaken het proeven wel erg ontmoedigen, kan het best begonnen worden met het likken aan de plaatjes. Bij erg scherpe soorten is dat meestal al voldoende. Als dat geen duidelijk scherpe smaak oplevert kan een klein hapje genomen worden van de rand van de hoed. Vooral de plaatjes en het vlees hebben de desbetreffende smaak. Omdat smaakpapillen verspreid op je tong zitten, kan het nuttig zijn een paar kauwbewegingen te maken. Hoewel Russula's nooit giftig zijn, toch altijd uitspugen! Je zal niet de eerste zijn die een Groene knolamaniet in eerste instantie voor een Russula aanziet...

In de tabel staan alleen de algemenere gele Russula's. Voor de volledigheid nog even een lijstje van de andere, meer zeldzame gele Russula's: Citroengele russula (*Russula raoultii*), gele vorm van de Broze russula (*R. fragilis* var. *gilva*), Bleekgele russula (*R. farinipes*), Stinkende russula (*R. foetens*), Amandelrussula (*R. laurocerasi*), Vergelende stinkrussula (*R. subfoetens*), gele vormen van Vissige russula (*R. xerampelina sensu lato*), gele vorm van Vorkplaatrussula (*R. heterophylla*) en Onsmakelijke kamrussula (*R. pectinatoides*).

Meer informatie

In Coolia nummer 3 van 1998 is een artikel verschenen over hoe te beginnen met Russula's (Veerkamp & van den Dool 1998). Bart Buyck (1990) heeft een veld-determinatiegids ge-

NAMEN		KLEUREN							
Nederlands	Wetenschappelijk	Groeit bij	Hoed	Steel	Plaatjes	Sporenfiguur	Smaak	Geur	
Paarsstelige pastelrussula	<i>Russula violeipes</i>	Eik Beuk Berk	Lichtgeel vaak met olijfkleurige, rode of paarse vlekken	Purper violet	Creme tot licht geel	Creme	Mild	Vis	
Gele berkenrussula	<i>Russula claroflava</i>	Berk	Helder geel	Wit grijs wordend	Wit later geel	Geel	Mild	Neutraal	
Zonnerussula	<i>Russula solaris</i>	Beuk	Chroomgeel	Wit tot gelig	Wit later licht geel	Creme tot licht geel	Scherp	Zoetzuur of fruitig	
Beukenrussula	<i>Russula fellea</i>	Beuk	Okergeel	Creme tot okergeel	Creme tot licht okerkleurig	Wit	Zeer scherp	Appelmoes met metaal component	
Geelwitte russula	<i>Russula ochroleuca</i>	Loofbomen Naaldbomen	Fletsgeel vaak met groenige tint	Wit grijs wordend	Wit	Wit	Matig scherp	Neutraal	
Abrikozenrussula	<i>Russula risigallina</i>	Eik Beuk	Geel tot oranje(rood)	Zuiver wit	Geel tot oranjegeel	Donker geel	Mild	Fruitig (abrikozen) of afwezig	

Tabel met de belangrijkste veldkenmerken van de meest algemene Gele russula's van Nederland. Zie platen 1 t/m 6 voor kleurenfoto's van alle hier besproken soorten

schreven voor *Russula*'s. Hoewel dit zeker geen foutloos boekje is, kan het soms toch de moeite waard zijn.

In veel veldgidsen staan goede foto's van de genoemde *Russula*'s. Voorbeelden hiervan zijn Phillips (1981, nieuwe Engelstalige uitgave 2006), Gerhardt (1999, nieuwe bewerking 2006) en (voor de meer gevorderde of gefortuneerde mycoloog) het 6^e deel van *Pilze der Schweiz* (Kränzlin, 2005).

Literatuur

- Benjaminsen, F. 1996. Voetangels en klemmen: Over Beukeridderzwammen. *Coolia* 39: 37–38.
- Buyck, B. 1990. *Russula*. Determinatiesleutel aan de hand van veldkenmerken.
- Dool, E. van den & M. van Vuure. 1994. Voetangels en klemmen: Over *Russula amoenolens* en verwanten. *Coolia* 37: 72–73.
- Dool, E. van den & P.J. Keizer. 1994. Voetangels en klemmen: Over *Cortinarius flexipes* en *C. sertipes*. *Coolia* 37: 114–115.
- Dool, E. van den & M.E. Noordeloos. 1995. Voetangels en klemmen: Halmruitertje versus Takjestaailing (*Marasmiellus vaillantii* versus *M. ramealis*). *Coolia* 38: 41–42.
- Gerhardt, E. 1999. De grote Paddenstoelen Gids voor onderweg. Tirion
- Kränzlin, F. 2005. *Pilze der Schweiz*. Band 6. Russulaceae. Verlag Mykologia. Luzern
- Phillips, R. 1981. Paddenstoelen en Schimmels van West-Europa. Spectrum.
- Veerkamp, M.T. & E. van den Dool. 1998. Hoe raak ik thuis in *Russula*'s? *Coolia*: 41: 151–171.
- Vellinga, E.C. 1998. Voetangels en klemmen: Hertezwammen ontsnapt! *Coolia* 41: 74–77.
-

ZUID-HOLLANDSE WERKDAG 2007

Dit jaar gaan we op pad in de duinen van Oostvoorne en wel op zaterdag 29 september. Zoals gebruikelijk zoeken we 's morgens paddenstoelen en na de lunch determineren we met elkaar de vondsten die we niet meteen op naam konden brengen. We kunnen daarvoor terecht in het bezoekerscentrum van Het Zuid-Hollands Landschap bij de Tenellaplas. Als het weer een beetje meezit kan het fantastisch worden!

Graag tijdig opgeven voor deze dag. Nadere gegevens worden dan opgestuurd.

Grieta Fransen.

Plaat 1: Geelwitte russula (Russula ochroleuca). (Foto: Henk Huijser)

Plaat 2: Beukenrussula (Russula fellea). (Foto: Eef Arnolds)

Plaat 3: Gele berkenrussula (*Russula claroflava*). (Foto: Henk Huijser)

Plaat 4: Zonnerussula (*Russula solaris*). De hoed kan feller geel zijn dan op (met name de onderste) foto. (Foto: Mans vd Burg)

Plaat 5: Abrikozenrussula (Russula risigallina). (Foto: Eef Arnolds)

Plaat 6: De Paarsstelige pastelrussula (Russula violeipes). (Foto: Henk Huijser)

